

Vakgroep Restauratie

#4/2008

NIEUWS EN INFORMATIE VANUIT DE RESTAURATIEPRAKTIJK

DE JEUGD EN DE TOEKOMST

Het opleiden van jonge mensen in het restauratievak is al sinds de oprichting van de Vakgroep Restauratie één van de speerpunten van onze vereniging. Het besef is groot dat de overdracht van de specialistische kennis en vaardigheden op de jongere generatie van groot belang is voor zowel de toekomst van onze bedrijven als de toekomst van een verantwoorde monumentenzorg in Nederland.

De restauratiemarkt is echter klein en de basis onder de instroom van nieuwe vaklieden is smal. De interesse voor tech-

nische praktijkopleidingen bij jongeren wordt imers steeds minder en de instroom van leerlingen in de gehele bouwnijverheid loopt al jaren fors terug. Dat constaterende is er de afgelopen jaren in het restauratieveld door veel partijen hard getrokken aan het werven en opleiden van jonge timmerlieden en metselaars. En niet zonder succes, want de inspanningen van met name de samenwerkingsverbanden, de ROC's, de ROP's en de restauratieaannemers hebben geleid tot een flinke toename van instroom van jonge mensen.

En zeker nu er veel werk op de markt is, biedt dat geweldige kansen om het vak over te dragen op de volgende generatie.

De afgelopen week liep ik op de steiger bij een omvangrijke restauratie van een fraai kasteel. De gehele kap van de middeleeuwse donjon lag open en een leermeester was met z'n leerlingen druk doende de houtconstructies te herstellen. Zware houten balken, dakbeschoot van anderhalve duim dik, de geur van houtkrullen, goed gereedschap, een fanatieke leermeester en drie leergierige jongeren, het enthousiasme spatte ervan af. Ook de uitvoerder op het werk had er lol in, "dat worden een paar echte restaurateurs" gaf hij aan. Ik ben ervan overtuigd dat de huidige vorm van opleiden effectief is en gelukkig tekent zich dat ook af in de statistieken: het is lang geleden dat er meer jongeren opgeleid werden in de restauratie dan in 2007.

Als we doorgaan op deze manier, dan is de toekomst van ons vak in goede handen.

Boudewijn de Bont

Voorzitter Vakgroep Restauratie ■

2008 JAAR VAN HET RELIGIEUS ERFGOED

Abdijskerk Koningshoeven, Berkel-Enschot

Met feestelijk kloggelui werd in Utrecht op 17 januari van dit jaar het startsein gegeven voor het Jaar van het Religieus Erfgoed. Een goed initiatief, de schijnwerper te richten op deze bijzondere groep monumenten. Het religieus erfgoed staat onder grote druk. De reden hiervan is velerlei; terugloop van kerkelijk bezoek is daar één van. Van de 51.000 geregistreerde rijksmonumenten zijn er 3.600 kerkgebouwen, kloosterkerken en synagogen. De meeste van deze kerkelijke gebouwen staan in de ruim 400 beschermde stads- en dorpsgezichten. Ze zijn daarin, ook als

silhouet, kenmerkend en beeldbepalend voor stad, dorp en/of omgeving. Maar door omvang en ingewikkelde bouwvormen zijn kerkgebouwen misschien wel de meest kwetsbare groep monumenten. Naast het exterieur vragen ook in het interieur meubilair, verwarming en kerkorgels voortdurende aandacht. De problematiek is niet gering. Met name voor de groep kerken die in onbruik is geraakt. Een gezamenlijke inspanning van particulieren en overheden is meer dan noodzakelijk. Het Jaar van het Religieus Erfgoed kan in dat kader een keerpunt betekenen. ■

ERKENNINGSREGELING RESTAURATIE BOUWBEDRIJVEN WORDT GEMODERNISEERD

Alle leden van de Vakgroep Restauratie zijn erkend volgens de "ERB". Deze erkenningsregeling beoogt kwaliteit van restauraties te borgen, zodat monumenteneigenaren ervan verzekerd zijn dat hun restauraties worden uitgevoerd door experts. De regeling is medio 1994 ontwikkeld en inmiddels toe aan modernisering om actueel te blijven. De regeling zal dit jaar worden getransformeerd naar een Beoordelingsrichtlijn (BRL) om op een meer professionele wijze de toekomst tegemoet te treden. De sterke punten uit de huidige regeling worden gehandhaafd.

Op onderdelen valt echter nog verbetering te bereiken. Te denken valt aan meetbaarheid en normalisering van verschillende eisen, kwaliteit van auditoren, opleidings-

aspecten en borging van restauratievakmanschap. Een begeleidingscommissie, bestaande uit deskundigen uit verschillende (restauratie)vakdisciplines, is momenteel bezig de nieuwe regeling te ontwikke-

len. De audits zullen ook in de toekomst worden uitgevoerd door gerenommeerde geaccrediteerde certificerende instellingen. Er wordt gestreefd naar invoering van de nieuwe regeling per 1 januari 2009. ■

Restauratiemetselaar-natuursteensteller aan het werk

RESTAURATIE-ARCHITECT GIJSBERT VAN HOOGEVEST PLEIT VOOR INZET ERB-AANNEMERS

Als restauratie-architect heeft Gijsbert van Hoogevest een regisserende rol. Daarmee heeft hij ook zicht op het hele proces van de zorg voor het monument. Reden om hem te vragen waar het naar zijn idee fout gaat, maar vooral ook waar het goed gaat met die zorg. “Hoewel het nu redelijk goed gaat met de instroom van jonge vaklieden vormt dit toch een voortdurend punt van aandacht”, is Van Hoogevest van mening. “Op ons eigen architectenbureau zijn we ook altijd bezig met het werven van jonge HTS’ers en afgestudeerde architecten. Het overdragen van kennis en vaardigheden is immers ook voor ons van groot belang”. Van Hoogevest raadt de restauratiebouwbedrijven aan daar actief in te blijven investeren. “Aannemers kunnen de kennisoverdracht prima regelen via de leerlingbouwplaatsen. Als ieder bedrijf, dat is aangesloten bij de Vakgroep Restauratie, 3 of 4 leerlingen per jaar opleidt, is de continuïteit in de branche gewaarborgd”, aldus Van Hoogevest. Een mooi voorbeeld van een goedlopende leerlingbouwplaats is de restauratie van Kasteel Waardenburg; “Een prachtig werk waarin meerdere restauratiedisciplines optimaal aan bod komen; de

Kasteel Waardenburg (gemeente Neerijnen)

schilder, leidekker, smid, timmerlieden en metselaars leveren daar topwerk af. Een geweldige kans voor leerlingen om het vak in de vingers te krijgen. Verder biedt zo’n project ook een uitgelezen gelegenheid om belangstellenden te werven. Tijdens een zeer druk bezochte open dag had de aannemer een groot bord voor de poort geplaatst met een oproep voor leerlingen-metselaars

Van Hoogevest Architecten is aangesloten bij de Vereniging van Architecten Werkzaam in de Restauratie (VAWR) en erkend volgens de GEAR-kwaliteitsnormering. Het bureau is in staat geïntegreerde totaalopdrachten uit te voeren gericht op restauratie en herbestemming van monumentale gebouwen.

en -timmerlieden. En met succes, het is niet moeilijk om jongelui enthousiast te krijgen voor het vak als ze zo'n bijzonder werk bezoeken. Er hebben zich tijdens deze open dag meerdere kandidaten aangemeld."

In het Jaar van het Religieus Erfgoed wijst Van Hoogevest op de grote problemen waarmee eigenaren en beheerders van grote kerken worden geconfronteerd. "De BRIM vervangt de BROM en de BRRM, maar de budgetten binnen de BRIM zijn niet toereikend om deze grote monumenten goed te kunnen onderhouden. De Protestantse Gemeente Utrecht, een samenwerkingsverband dat zich sterk maakt voor het behoud van 7 kerken, heeft zich recent tot minister Plasterk gericht, maar deze heeft laten weten dat er eenvoudigweg niet meer geld beschikbaar is." Volgens Van Hoogevest is het een trieste zaak, dat door budgetneutraal beleid het onderhoud van monumenten in het gedrang komt. Ook de bisdommen in ons land worden hiermee geconfronteerd.

Maar dan komt Van Hoogevest toch weer terug op het thema vakmanschap. "Bij een restauratie adviseren wij de opdrachtgever een Erkend Restauratie Bouwbedrijf in te schakelen. Wij schrijven ook bestekken voor restauratieprojecten voor de Rijksgebouwendienst. De selectie van de uitvoerende partijen doet de RGD vervolgens zelf via de regels van de Europese wetgeving. Het verbaast ons altijd weer dat de overheid wel zegt dat het vakmanschap erg belangrijk is, maar uiteindelijk toch selecteert op prijs." Van Hoogevest benadrukt tot slot dat het onderhoud en herstel van monumenten is gebaat bij vakmanschap. ■

COLUMN KERKBEEDEN

Wie kent of herkent nog heiligen? Die tijd is toch voorbij? Wie last heeft van muizen zal eerder naar vergif grijpen of een val zetten dan de Heilige Gertrudis aanroepen. En mocht je kiespijn hebben dan ga je naar de tandarts en richt je je waarschijnlijk niet meer tot de H. Apollonia. Dat de H. Barbara de patrones is van de beroepsgroep van architecten, de H. Jozef de patroonheilige van timmerlieden, meubelmakers en ambachtlieden en Sint Lucas de beschermheilige van de schilders is nauwelijks nog bekend. De Heiligen mogen dan grotendeels uit ons dagelijks leven zijn verdwenen, ze vormen wel degelijk een belangrijk en niet weg te cijferen onderdeel van ons cultureel erfgoed. Beelden, schilderijen, altaarstukken in kerken en kapellen, glas-in-lood ramen; zelfs gebeeldhouwde kapitelen getuigen nog steeds van het leven van beschermheiligen, martelaren of patroonheiligen. Soms duiken beelden even op in ons dagelijks leven en komen we ze tegen op een rommelmarkt, in een museum of in

Café Het Elfde Gebod in Antwerpen, waar tientallen, veelal 19de-eeuwse beelden, een plek hebben gekregen. Architect Rem Koolhaas zei in Welt am Sonntag (12 maart 2006) 'dat restauratie ontegenzeggelijk tot versterking van de authenticiteit leidt'. Tot op zekere hoogte is dat natuurlijk zo. Wanneer echter in de vele achter ons liggende jaren volgens dit principe, 'authenticiteit behouden', was gewerkt, dan hadden we nu zeker niet dat rijke bezit dat we cultureel erfgoed zijn gaan noemen.

Er is door de eeuwen heen altijd herbouwd, hersteld, onderhouden. Dat we in onze tijd bij herstel van oude gebouwen meer terughoudend werken, beschouwen wij nu als winst. Maar een authentiek Romaans kerkgebouw, middeleeuws kasteel, 17de-eeuwse woning of 18de-eeuwse molen bestaat nauwelijks nog. Is dat zo erg? Ook kerkbeelden zijn onderhouden, hersteld of bijgekleurd. Er zijn beelden die ontdaan zijn van hun 19de-eeuwse gipsen omhulsel en weer hun oorspronkelijke gedaante hebben teruggekregen (Catharinakapel, Breda). Ook werd een kerkbeeld, een houten Petrus, in 1860 geschonken aan het Klooster Nazareth in Gemert, rond 1900 door de kloosterzusters omgebouwd tot een houten Jozef. De sleutels van Petrus werden een winkelhaak voor Jozef....

Ach....authenticiteit...laten we wat minder discussiëren over authenticiteit en wat meer waarderen wat we hebben.

WEKA ■

RESTAURATIE VAN DE FRANSISCUS XAVERIUSKERK IN AMERSFOORT

Fransiscus Xaveriuskerk, Amersfoort

In het kader van het Jaar van het Religieus Erfgoed wordt in deze nieuwsbrief aandacht besteed aan een kerkrestauratie.

Sinds 2002 is Bouw- en Restauratiebedrijf Van de Burgt & Strooij uit Soest betrokken bij de gefaseerde aanpak van de restauratie- en onderhoudswerkzaamheden aan de Fransiscus Xaveriuskerk, gelegen aan 't Zand 29 te Amersfoort.

De restauratieve onderhoudswerkzaamheden aan deze kerk zijn in een meerjaren onderhoudsplan van vijf jaar verdeeld. Zodoende is in de zomer van 2007 de houten klokkentoren van deze waterstaatskerk gerestaureerd. Tijdens de werkzaamheden is geconstateerd dat vijf van de zes hoofd-draagstijlen aangetast bleken te zijn door zwam. De stijlen moesten worden hersteld middels polymeer-chemisch herstel.

Tijdens de werkzaamheden zijn alle aangestaste houtwerken vervangen en hersteld.

De hekwerken tussen de stijlen zijn volledig vervangen door teak, een zeer duurzame houtsoort. Tevens zijn de lei- en loodbedekkingen vervangen en is de toren geheel opnieuw in de verf gezet. ■

STEUN VANUIT OC&W VOOR ERKENNINGSREGELING RESTAURATIE BOUWBEDRIJVEN

De Directie Cultureel Erfgoed van het Ministerie van OC&W hecht er waarde aan dat kwaliteit en onderwijs in de restauratiebranche worden geborgd. OC&W heeft aan de Vakgroep Restauratie bevestigd het belangrijk te vinden dat deze branchevereniging een erkenningsregeling heeft ingesteld. "Het is voor een opdracht-

gever van belang om te weten of hij/zij met het juiste bedrijf in zee gaat", aldus OC&W. De Directie Cultureel Erfgoed ziet de Erkenningregeling Restauratie Bouwbedrijven dan ook als een belangrijke hulp voor opdrachtgevers en een positieve ontwikkeling in het streven naar zorgvuldige en kwalitatief hoogwaardige restauraties. ■

Colofon

April 2008

Dit is een uitgave van de Vakgroep Restauratie, de branchevereniging van erkende restauratie bouwbedrijven

Postbus 2079

3800 CB Amersfoort

Tel: 033 465 94 65 - Fax: 033 479 07 69

E-mail: info@vakgroeprestauratie.nl

Internet: www.vakgroeprestauratie.nl

Redactie: A. van Alphen, M. de Bruin, W. Kramer en R. van Valkengoed.

Foto's aangeleverd door Aannemingsbedrijf Nico de Bont B.V. Vught, Bouw- en Restauratiebedrijf Van de Burgt & Strooij Soest, Van Hoogevest Architecten, Amersfoort

OVERZICHT AANGESLOTEN RESTAURATIEBEDRIJVEN

AMEIDE

- Koninklijke Woudenberg Ameide BV
0183-606600
www.koninklijkewoudenberg.nl

AMSTERDAM

- Aannemingsmaatschappij De Cannenburgh BV *
020-6650303
www.cannenburgh.nl
- GF-Deko BV
020-6353333
www.gfdeko.nl
- Hillen & Roosen BV
020-5492600
www.hillen.nl
- Aannemings- en bouwbedrijf Kneppers B.V.
020-6081515
www.kneppers.nl
- Schakel & Schrale BV
020-5745274
www.schakel-schrale.nl
- Aannemersbedrijf Scheurer BV
020-6930905
www.scheurer.nl

BELTRUM

- BV Bouwbedrijf Hoffman
0544-481531
www.bouwbedrijfhoffman.nl

BERGAMBACHT

- Den Hoed Aannemers BV
0182-351225
www.denhoed.nl

BREDA

- Bouwbedrijf Balemans BV *
076-5212901
www.balemans.nl

DELFT

- Aannemersbedrijf Huurman BV
015-2141745
www.huurmandelft.nl

DEN HAAG

- Kozel Bouw BV
070-3815111
www.kozelbouw.nl

GRONINGEN

- Jurriëns Noord BV
050-5566779
www.jurriëns.nl

Ingelmunster, België

- Monument Vandekerckhove
0032-51316080
www.monument.be

LEIDEN

- Bouwbedrijf Burgy BV
071-5322405
www.burgy.nl
- Aannemingsbedrijf M.W. Meyer BV
071-5316583
www.meyer-leiden.nl
- Du Prie Bouw & Ontwikkeling BV
071-5222919
www.dupriebouw.nl

LEIDERDORP

- Bouwbedrijf Van der Meij BV
071-5219062
www.bouwbedrijfvandermeij.nl

NIEUWKUIJK

- De Bonth van Hulten Bouwonderneming BV
073-5119022
www.debonthvanhulten.nl

NIJMEGEN

- Aannemersbedrijf B.F. van Tienen BV *
024-3230060
www.bfvantienen.bouwgarantlid.nl

ROERMOND

- Loven Aannemingsbedrijf BV
0475-333367
www.tomloven.nl

ROSMALEN

- Heijmans Beton- en Waterbouw - Restauratiewerken
073-5436600
www.heijmans.nl

SCHAIJK

- Van Dinther Bouwbedrijf BV
0486-461851
www.bouwbedrijfvandinther.nl

SITTARD

- Laudy Bouw & Ontwikkeling BV
046-4516933
www.laudybouw.nl

SLUIS

- Leenhouts' Aannemingsbedrijf BV
0117-474000
www.leenhoutssluis.nl

SOEST

- Bouw- en Restauratiebedrijf Van de Burgt & Strooij BV
035-6035972

UTRECHT

- Aannemingsbedrijf H.J. Jurriëns BV
030-2412912
www.jurriëns.nl

VEGHEL

- Bouwbedrijf L. van de Ven BV
0413-366933
www.bouwbedrijfvandeven.nl

VELSERBROEK

- Aannemingsbedrijf Holleman & Zonen Santpoort BV
023-5385454
www.hollemansantpoort.nl

VUGHT

- Aannemingsbedrijf Nico de Bont BV
073-5189480
www.nicodebont.nl

WARMENHUIZEN

- Bouwbedrijf M.J. de Nijs & Zonen BV
0226-397000
www.mjdenijs.com

Pronk Bouw BV

- 0226-391374
www.pronkbouw.nl

WOERDEN

- Van Hoogevest Restauratie BV
0348-413125
www.hoogevest.nl